

Pedagogická psychologie

Pedagogická psychologie je speciální psychologická věda. Zkoumá zákonitosti utváření psychiky pod vlivem výchovy, a to vzhledem k podmínkám vnitřním (strukturální a dynamické charakteristiky osobnosti) i vnějším, tj. výchovného a vzdělávacího procesu. Předmětem zájmu pedagogické psychologie v nejširším významu jsou všechny situace, během nichž dochází k záměrnému působení na člověka. Pedagogická psychologie v užším zaměření se zabývá psychickými zákonitostmi učení, výchovou charakteru, sociálně-psychologickými a psychohygienickými otázkami výchovného a vzdělávacího procesu.

S pedagogickou psychologií souvisí psychologie školní, která se rozvinula v České republice v 90. letech, jí se na tomto místě nebudeme zabývat. V poslední době se objevuje i pojem „učitelská psychologie“, tj. psychologie určená pro učitele.

V. Příhoda – reformy školství a vývoj lidské psychiky

Václav Příhoda (1889–1979) byl významný pedagog a psycholog (viz též kapitola Vývojová psychologie). Pocházel z učitelské rodiny. Roku 1909 maturoval na reálném gymnáziu v Praze, kde byl jeho třídním učitelem význačný komeniolog Dr. J. V. Novák. V letech 1910–1914 absolvoval Filozofickou fakultu UK v Praze, získal aprobaci profesora střední školy pro vyučování francouzské a německé řeči a literatury. V roce 1916 dosáhl doktorátu filozofie. Učil na středních školách v Čechách. Studoval též v USA na univerzitě v Chicagu a na Kolumbijské univerzitě a také v Západní Evropě. Byl asistentem E. L. Thorndika (zakladatel konekcionismu), který ho vyzval k trvalé spolupráci, ale V. Příhoda se chtěl vrátit do své vlasti.

Vysokoškolské učitelské působení začal v roce 1925 jako docent FF UK v Praze, byl jmenován řádným profesorem UK

pro experimentální pedagogiku, později i pro psychologii. Na katedře psychologie FF UK pracoval až do důchodu.

Ve třicátých letech dvacátého století byl iniciátorem pedagogického ruchu u nás. Byl značně ovlivněn severoamerickými pragmaticky, funkcionalisticky a behavioristicky orientovanými pedagogy a psychology. Příhoda byl v čele pokusných reformních škol, prosazoval takzvanou globální metodu ve výuce a podněcoval úsilí o vyšší úroveň demokratického školství.

Jeho spisy vzbuzovaly značnou pozornost doma i v zahraničí. Byly to zejména „Racionalizace školství“ (1. vyd. 1930), „Praxe školského měření“ (1. vyd. 1936) a „Vědecká příprava učitelstva“ (1. vyd. 1937). V nich požadoval vybudovat pedagogiku a psychologii na vědeckých základech, hlavně na experimentu a kvantitativních metodách.

Škola má být podle Příhody školou přemýšlení, jejíž základní metodou je aktivní reakce na podnět, odpověď na problém. Učení počíná otázkou, problémem, pochybností. Cíl je pak dynamický. Je třeba být aktivní, získávat zkušenosti, budovat informační základnu pro dokonalejší řešení životních problémů.

Po 2. světové válce publikoval spisy jako „Národní filozofie výchovy“ (1948), „Úvod do pedagogické psychologie“ (1956) a encyklopedicky pojaté čtyři díly „Ontogeneze lidské psychiky“ (1963–1974), opřené o důkladnou znalost domácí a zahraniční literatury. Příhoda ukázal, že i po sedmdesátce je možno vytvořit dílo, které je vyvrcholením badatelské činnosti. V něm projevil své mistrovství, jak srozumitelně vysvětlit psychologické problémy lidského života. Originalita a přínos jeho díla je v jednotnosti a celistvosti programu, v němž byla ve velkorysé syntéze filozofie, psychologie, sociologie a pedagogiky formulována ideologie a praxe české školy.

Když VÁCLAV BRICHÁČEK, jeden z nejlepších Příhodových žáků, hodnotil v roce 1990 dílo Václava Příhody, napsal výstižně, že je „rozsáhlé a jedinečné. V 19. století se narodil a z jeho optimistických myšlenkových proudů těžil. Ve 20. století žil a aktivně působil svým dílem a prostřednictvím svých žáků budou jeho myšlenky přesahovat až do 21. století. Mnohé

z jeho koncepcí byly časem překonány. Mnohé z jeho podnětů se nerealizovaly. Ale nesmírné úsilí, pracovní elán a syntetická schopnost zvládnout rozsáhlá kvanta informací zůstávají vzorem i pro budoucnost.“

Byl systematikem, zaníceným učitelem a svěžím člověkem až do vysokého věku. Existuje dokumentární film, ve kterém se Příhoda jako již emeritní profesor studující procesy stárnutí o charakteristikách stáří psychologicky výstižně vyslovuje. Byl pochován na Olšanech. Bronzovou bystu kdosi ukradl. Jeho vědecký a lidský příklad je však nezcizitelný.

F. Jiránek – pedagogická psychologie podložená výzkumem intelektu

František Jiránek (1914–1977) pocházel z východních Čech. Po ukončení gymnázia pokračoval ve studiích ve Francii v Nimes a na FF UK v Praze. Získal aprobaci z latiny a filozofie. Působil pak jako středoškolský profesor na různých gymnáziích.

Po získání doktorátu na FF UK v Praze začíná r. 1948 jeho vědecká kariéra. Bohužel tato doba v Čechách psychologii nepřála.

Nepříznivá atmosféra ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze, ve kterém Jiránek pracoval, byla způsobena nejen politickými a kulturními poměry, ale i tím, že někteří pracovníci neměli dostatečné vzdělání a rozhled a mnozí z nich nebyli ani odborně na výši. Proto realizace projektů narážela na nepochopení, obavy a strach.

V tomto období Jiránek výzkumně analyzoval psychologické otázky počátečního čtení a psaní. Zároveň se zabýval vymezením předmětu a metod pedagogické psychologie. K tomuto tématu se pak během své další bohaté vědecké činnosti vracel. V Jiránkově pohledu na psychologii učení a myšlení je patrný vliv Francie, kterou znal ze studií. V psychologii je to příklon k J. Piagetovi (výzkumy myšlenkových operací a koncepce duševního vývoje dítěte).

Od vstupu na výzkumné pracoviště až do posledních dnů svého života pracoval F. Jiránek se svým nejbližším spolu-